

M. Eriksson, jan. 1932.

SKOGSBRUK.

I denna frågelista har ej medtagits de sidor av ämnet, som behandlats i tidigare utarbetade listor, t.ex. nr 7 Lövtäkt, nr 12 Fäbodväsen, nr 15 Hägnader, nr 17 Kolning, nr 18 Tjärbränning, nr 13 Eld och eldgörning, nr 19 Nödröd (barktäkten), nr 22 Träslöjd (virkets anskaffande och behandling), Ängar och hagar m.fl. Rent växtbiologiska sidor av ämnet ha behandlats i Växterna och deras livsbetingelser. Vidare ha Svedjebruk, Kördon, sågverk, tillverkning av spån, byggnadsvirke os.v. ej heller häri behandlats.

1. S k o g. (Jfr till denna paragraf frågelistan Växterna och deras livsbetingelser!). Benämningar på olika slag av skog och skogsområden: skogstrakt, skogsbåt, utmarksskog, vångaskog, timmerskog, vedskog, bränneskog, trävara, röst, boskog, (=skog invid hemmet), kubbskog (=timmerkog), urskog (=orörd skog), älvskog (=skog utmed en älv), vid, ved, gagnved, dödved (skog lämplig till ved i mots. till "bärande skog"), skogsrugge, skogstrant (=smal skogsremsa mellan två öppna slätter), skogsdunt, skogsklev (=1. dal med skog, 2. skogsdunge), rekel (=stor, ödslig skog), skogskant, skogsbredd, lid (betydelsen hos lid bör nog efterfrågas), skogslid, skogsudde, skogsholme; småskog, skogsbyske, ärvingskog, snoa, snog, snäring, braskskram, brassel, byskriska, dorg; frodskog, madskog, ståndskog, stubbskog, långskog (=högväxt skog), surskog (=skog på sumpmark), täppeskog, plantering (=skog yngre än tio år), ris.

Benämningar på skog efter de träarter varav den bildas: barrskog, tallskog, tälle, gransskog, grane o.s.v., gräcke (=bestånd av smågranar), birke 'björkskog', ry (=tät lövskog, t.ex. aspry, björkry, viktigt att få den exakta betydelsen). Skog i betydelsen 'buske': videsskog, helsterskog, insterskog (= 'skog' av jolster). Uttryck liknande: vara i hästskog, "vara ute och leta efter bortsprungna hästar", i brindskog "på älgjakt", i kolskog "vara ute och kola", i moss-skog "vara ute och samla mossan"; är du ute i smörskog "ute för att skaffa smör". Andra liknande uttryck: fara åt riset "fara till skogs". Vilka betydelseskilnader finnas hos skog, ris och mor (skog = högväxt skog, ris = småväxt skog, mor = tät gransskog)? Gräckris = snårfylld ung (gran)skog.

Namn på enstaka träd i skogen: skogsträd, skogsmoder, skogsmodra (= stort träd, som liksom är "mor till andra träd").

Adjektiv betecknande skogig: skogal, skogsbunden, det är skogsträngt; adjektiv som beteckna skoglös? Jfr nedan under avverkning! Andra uttryck för skogens karaktär: vidflängd (=vidsträckt), glännalt (= gles), dörgot (= full av ris och snår). Till skogs, skogsled(e)s o. dyl.; skogen "folkskygg"?

2. S k o g s v å r d, s å d d o c h p l a n t e r i n g.

Då de flesta under denna grupp efterfrågade förhållanden äro relativt unga, torde uppgifter behöva inhämtas om tiden, då de olika arterna av arbeten först komma i bruk i orten. Likväl kunna de ordgrupper som brukas för dessa arbeten i någon mån gå tillbaka på äldre dialektmaterial. Sök därför hålla i sär äldre och yngre beståndsdelar i traditionen!

Har man i äldre tid sökt på något sätt förbättra markförhållandena vid sumpiga ställen i skogen? När började man först med dikning i skogen? Redogör för dikningsarbetet i den mån det avvek från vanlig dikning! Lämna uppgifter om arbetsredskap, arbetsförhållanden och ersättning för sådant arbete!

Arbeten för att rensa den kalhuggna marken och göra den lämplig för ny skogväxt? Jämför Svedjeland! Att rödja bort buskar: rensa, byska, buska av. Ris och bråte i skogen: rat, val, rappel, mordi, moras, skrovel, brakel, krakel, krackla (=avfall), borkel, rumlor (=stubbar och ris), volster, holster, tråsvälta (kullfallna träd), råtlåga (=ruttande vindfälle). Adjektiv för risig etc.: vålig, holstrig.

Risbränning: fallbränning, att bränna fall. Om skogseld, fareld, se frågelistan nr 13!

Hur sörjde man vid avverkning för skogens återväxt? Fröträd som spardes? Plantering eller skogsfrösådd? När började man på detta sätt sörja för återväxten? Namn på arbetarna? Verktyg och redskap: hackor etc. Såddgropar (planteringsgropar). Skogsfrö (gran- och tallfrö). Det parti av "fallet", som av arbetslaget besåddes för varje varv över det kalhuggna området: strete, slag, varv.

Har det kalhuggna och risbrända hygget använts som svedjeland, innan det på nytt blev skogbevuxet (jfr Svedjebruk!).

3. U t s t ä m p l i n g s a r b e t e, taxerings- och indelningsförrättningar (jfr inl. till § 2 om olika åldersskikt i dialektens terminologi).

Att stämpla ut skog: kröna. Utstämplingslag: två yxkarlar, prickare, kronjägare o.s.v. Redskap vid arbetet: pricktavla, stämpelyxa, märkyxa, klave. Att märka träden genom att hugga bort ett barkstycke: bleka, flöga, spänta, spajka ut, syra, täxa, tävla. Märket i trädstammen efter yxhugget: blek, blecka, flöga, täx, täxt, skårssa, skurd, skyrämärke. Olika namn för märke i brösthöjd och vid roten. Att mäta, klava. Att slå på stämpelmärket: kryna, kröna, stämpla. Stämpelmärket: krynyxmärke, rotstämpel. Att ropa dimensionerna till prickaren. Benämning på det skogsparti som arbetslaget stämplar ut under en marsch tvärs genom skogsskiftet: strete o.s.v.

4. P e r s o n a l. Jfr ovan under § 2 - 3 samt om flottningsmanskap nedan under § 9! Arbetare vid huggning och forsling av ved och timmer: bolagskarl, huggare, skogskarl, sågkarl, sågare; avmätare, avmärkare; skogskörare, vedkörare, timmerkörare, löskar, broschlare (=arbetare, som drar samman timret i skogen och hjälper till med last-

ningen), redkarl (=som gör i ordning vägarna); vedhuggare, vedknackare, skörare, skörkarl (=som hugger av stockarna). Om kolvedshuggare och -körare se frågel. nr 17! Arbetarnas bostadsförhållanden under arbetet: skogskoja, skogsbadstu, skogsviste. Beskriv hur dessa voro uppförda och inredda, om de avveko från kolarkojorna, se frågel. nr 17! Matförhållanden? Matsäck: matskräppa, skyttpåse, takapåse, nästgäl, niffel.

5. A r b e t s r e d s k a p och verktyg. Jfr frågelistorna nr 17 och nr 22!. Yxor: bråtyx, bålyxa, skyrixa, sköraryxa; Mindre yxor för kvistning och för klyvning av ved: huggyxa, vedyxa, handyxa, bindyxa: dåliga yxor: flinsyxa, flinsa, knilka; skämtsamt: käringyx (=då man bryter av ett vedträ över knäet). Sågar: stocksåg, timmersåg, gäddsåg, kapsåg, vedsåg; sågkil (anv. för att hindra stockar att tränga = klämmas ihop). Riskniv: risk. Barkspade, barkskotta, löpkytte (jfr frågelistan nr 19!). Timmerdrag, mede, meddrag, vändhake, timmersax. Spett, lunnor, handspik ("liten stör att bära timmer med"). Om kördon (timmerkälkar, stöttingar, släpdrögar o.s.v., se särskild frågelista).

6. V e d h u g g n i n g. Jämför frågelistan nr 13 Eld och eldgörning samt för klyvning även frågel. nr 15, s. 5 f.

Den skog man hugger till ved: vedhuggst, hugster, hugge, hygge, fall (jfr nedan § 7 om timmerhuggningen!). Betyder något av dessa ord även platsen där man avverkar skog? Att hugga ved, hugga famn, hugga kastved.

Bränsle: vedbrand, eldsvirke, ved, virke, vedaväsen, bränne, bråte. Att anskaffa bränsle: veda, farma, skravla, braska (= samla kvistar). Kan veda också betyda "trävirkes beskaffenhet"?

Olika slag av ved: barrved, granved, grane, tallved, tälle o.s.v., lövved; skantaved, skatved, fetskate (=ved av torkade furors toppar = skattöre), blandved (=lövved + barrved), spolkved (=fin kvistved), småved, klenved, spinkved, ribbved, spintved, slumpved, skrappelled, skravelved, skrammelled, skrabbelled, sörnaved (=ved av ståndtorra barrträd), rask (=ruttet virke), rate, spolk (alaspolk = alkvistar), adj. spolkig, roskved, avfallsved, alknäcke (halvruttna alkvistar), pyngle, lomma (=vedträ av trädgren), solved (=soltorkad ved), källa, källved (=genomsur, frusen ved).

Valde man helst torra (ståndtorra) träd till ved? Namn på torra träd: skraka, torrtall, -fura, torrgran o.s.v. Ved av furor, som barkats på våren: förtälle, förtällesved.

Namn på de fällda träd, som man skulle göra ved av: vedbult, vedraga (=litet kullhugget träd). Avhugget träd med toppändan: vedskate. Namn på de avkapade, långa vedstockarna: långved, vedklabb, kibbe, vedlångja, vedklant, skidved, skidad ved, skålved, skårved, skårträ, skåre (-a), spån, lomklabb (=storändan av trädet).

Att kapa av veden i omkr. meterlånga stycken: kapa, klabba, klumpa, knubba, kubba, skida, tromma, tveta, skura, skyra, skåra, skåra, skårda av, sköra. Jfr kapning av timmer nedan § 7! Betydde dessa ord både att

kapa med yxa och med såg? Arbetet att kapa: skörar-arbete. Namn på in-
huggningen i stocken, då man kapade med yxa: kvätt, skar, skura, sned-
skyr, snep, skyr(a), skär(a), skörd, sköra, tvärskör, tvét. Inhugg-
ningen på stockens övre sida: upphugg. På stockens undre sida: fäll-
hugg. Bredden på uthuggningen: tvétmån. Spånarna vid kapning med yxa:
huggspan, skör(d)tvét, tvét, tvétspan, yxkana, yxtvet. Uttryck för att
stocken är avkapad: avskörd, avklabbad. Kapning med såg. Sågsnittet: såt
(jfr frågel. 22). Benämning på träd, som man kapade blott på ett ställe:
enskörigt. Den sneda ytan på den kapade stocken: skves, tilt, tvét.

Namn på de omkring 1 meter långa okluvna styckena av en stock:
kabbe, klant, lump, klabb, ranka, rundväling, runting, skåre (-a),
skårde, klubb, stackog ved, trindväling, trinninge, tron, vedhumpling,
vedspolk. Smala okluvna vedstycken: kavel, vedspolk, vedkävling, ved-
knubb, skävling, polmar, trindkävling, -kävling, klump, knäling (=kro-
kigt trä), knäckel (=krokigt trä), knös, knubbe, knubbel, knybbel,
knuppel (älv. brandstump), knota, knackel, knappel, knippling, knippel,
kubbel, dräng. Avhuggna trädgrenar: bånge, knyppe, kyas. Namn på o-
kluvnen stock, som brinner en hel kväll: kvällsknose.

Namn på ved som kluvits i halvor (eller mindre stycken): bakved
(=avsedd för bakning), famnved, långved, kastved, klammved, kloy, klove,
klovning, kluva, klyva, klöva, klövje (-ja), klövning, spinta.

Uttryck för att klyva veden: famna, klovna, klyva, spinga, spinta,
spjälka, spänta, skida, skiva, splita, rispa. Namn på finkluven ved:
nöre, rispa, skidad ved, snåved, splintved, spänta, spjälk, skjur-
stickor, vedskida, vedpinne, vedsticka, vedträ. Avsågade runda ved-
stumpar: knabb, plutt.

Redskap för klyvningen: (jfr § 5 ovan!), klyvaryx; huggkabbe,
huggkubbe, huggstabbe, klyvarklabb, packe (-a), stubbe, vedstabbe;
stärta (=hållare för träet som klyves), brännesnydja (=stor klubba,
som användes vid klyvningen); kil, bligd, wigg. Att använda kil: kila,
bligda.

Platsen, där vedhuggningen utföres: vedbacke, spånbacke, bråta-
backe, vedtorg, vedstump, vedkast, hugg, huggställe, huggbacke, kan(u)-
backe, tvétbacke, tvétstump, tvétvall. Betyda några av dessa ord också
'upplagsplats för huggen ved'? Vedgård, vedledning? Förekom vedhuggning inne i

Att hugga. Hugga dåligt: kälsa, knilka. Dåligt huggen: flinsig.
Dålig huggning: flins. En som hugger dåligt: flinsa. Ho (=att på bådas
sidor så hugga ett vint trä, att det sedan kan klyvas rätt med kilar).
Kláv 'egenskapen att kunna klyvas' (det är gott kláv i stocken)? Lätt-
kluven, risparät; hårdkluven, svårkluven, stärtig (jfr frågelista 22!).
Spjälka ur vid huggning: flitsa. Stickor och flisor, som uppstå vid
huggning: (jfr frågelista nr 22!): huggkana, kanutvet, kasmärk, kas,
skörtvet, spel, spink, spånor, spänen, träkutts, tvét. Högar av stickor
och spånor: spånhög, kanukast, spånkas, spånkast. Multnande spånor:
spånsjord, spånmylla, kanuröte, mork(hög), jfr frågelista om Jord och
jordmån!

Att lägga samman ved till högar: bröta, kasa ihop. Att lägga upp

veden i ordentliga travar: trava, lada upp, lägga upp (i kvartar), kloa, lägga korsgista (se nedan!). Benämning på en hög hopkastad ved: vedabröt, vedhop, vedkas, vedrugga, vedruka, veddung(e), valkas. Hög av rest ved: vedresa. Vedhög upptravad i sockertoppsform: veddös, vedkyrka, vedstack. Ved upplagd i ordentliga travar: vedflo, vedkast, vedlad, vedlada, vedrod, vedklo, vedabrik, vedapeno (finl.). Underlag under en vedtrave: radunderslag. Korsvis uppstaplade vedträn vid ändarna av en vedkast: korsgista. Stör uppställd som stöd vid ändan av en vedtrave: vedastake. Ved upplagd i famnar, fämningar. Vedtrave, som räcker för julhelgen: julraka. Vedbörda, vedfamn, stickeskuppa (=förklädet fullt med ved).

Hur täcktes vedtravarna för att skyddas mot väta (risades)? Vedbod, vedhus, vedskjul, vedaskyl, vedaskov. Vedlår, vedskrub.

7. T i m m e r h u g g n i n g. Den del av skogen, som avverkas (jfr ovan under § 6!): timmerskog, timmerhogg, fälla, vål, hackst. Gränsen för ett hygge: verkalinje, yxevände. Olika metoder för avverkning: blädning, gruppbädning (=då man väljer ut vissa träd eller trädgrupper för avverkning men låter resten stå), trakthuggning, trakthygge (=då man kalhugger ett helt parti av skogen); att bläda, blädhugga, bläda ut, trakthugga, kalhugga, kala utav, skalla, skala, raka (ner), fallhugga, hugga fall. Träd som vid avverkning sparas för att säkra skogens återväxt: fröträd (jfr § 2!). Träd, som man ansåg det var skada att fälla: skadeträd. Grova och kvistiga träd, som man ej ansåg värt att hugga: återståndsträd, återstassträd, återstäva. Att gallra skogen: grista ut. Att skogen är gles: gallrad, utgristad, gris, gasöppen, gallrog, ljusbar, glännalt. Namn på uthuggna ställen i skogen: fall, glätte, glänna, glap, glep, glip, glåp, gles, glänta, ljusbara, ljucka (jfr. ovan!).

Avverkningstider för olika trädslag (jfr frågelistan nr 22!). En viss mängd virke som skall avverkas: en utstämpling, ett nummer, en fällning.

Timmer, tömmer, hustimmer, sågtimmer, gagnved, gagntimmer; påle, stolpe, ri, pål; slana, spira; spryttja (smalt träd); timmerstock, kumpinge (=mindre stock), knåbbe, klamp (=kort stock), knöling (=tung stock); hoggster (hugget timmer), råstock, råttimmer, råverk (=nyss hugget timmer).

Att fälla timmerträd: stumla, stubbhugga, smala, småla. Olika uttryck om man fällde med yxa eller med såg? Benämning på det mindre djupa inhugg, som gjordes på den sida av trädet, dit man ville att trädet skulle falla: stuphugg, stälphugg. Benämning på motsatta sidans hugg (eller insågning)? Att träden (med brak) falla omkull: dunta, smala ikull. Brukade man söka få varje träd att falla för sig eller lät man en hel mängd falla på samma gång som en bråte? Namn på en sådan hög av fällda timmerträd: bråtfälle, timmerbröt. Namn på de enskilda fällda träden: vedskårer, tvetar. Den snedhuggna stockänden: tyet (jfr under § 6!). Att hugga in till mårgen på trädstammen: mårge. Stubben av det fällda trädet: stummel, stomn(e), knackel (jfr frågelistan nr 18, s. 2!).

Att ta bort kvistarna på det fällda trädet: kvista, hamla, skaja, stöppla, stövla, tippa; en tippad gran. Stock med delvis kvarsittande grenar: knagg, krage.

Avlägsna barken från stammarna (när började man mera allmänt göra detta?): barka, bortflarna, -flårna, flarna, fläcka av, flänga, flyssja, flasa av, flösa, harta, kana, knoga (knova), flarnstöta, löpa, resa, skanta. Att randbarka. Barkrand, flögrand. Uttryck för att barken släpper (jfr frågelistan nr 19!): löpa, flangla. Barkad: gar.

Att aptera timret i lämpliga längder: mäta av, märka av. Den person, som verkställde avmätningen: avmätare, avmärkare. Verktyg för apteringen: tumsax, klave, måttkäpp, spita. Märkning av stockarna med tuntal i lilländan. Stämplades timret i skogen? Vilken minsta dimension av virke brukade man under olika tider räkna som timmer? Vartill användes virke av mindre dimensioner, som ej dugde till timmer (ved, kolved; yngre 'massaved')?

Att kapa, jfr ovan under § 6! Att vid kapningen fränkilja skadade partier, krokar o.s.v. från det dugliga timret: lomma, lumpa. Namn på de vrakade styckena av stocken: lump, kvall. Oduglighet: oduglahet. Krokar, gropar etc. på stockarna: krok, krök; sank (inböjning) Adj. som beteckna krokighet etc.: krokig, slängig, vind, viden. Skadade partier av veden: blåved, röta, föska, murkel, kvall (=ihållighet), ringved (=då årsringarna börja lossna från varandra). Uttryck för vedens egenskaper (jfr frågelistan nr 22, s. 4!): rå, seg, pärk (finl.), skvattaktig, källan, ringvedig. Skvallerskog. Gårtall o.dyl.

Att avhugga eller avsåga den sneda delen av en stockända: jämnskyra, tilta. Tvärt avhuggen: koppot.

Uttryck som gälla dimensionerna på en stock: grovlek, tjockt, bf. tjocktet, tjocken. Grövsta ändan på en stock: grovände, storända, lom, lomme, lomända. Ord som beteckna att en stock är extra grov i storändan: londryg, lomgrov, ändtjock, tvärtjock. Uttryck för likformighet hos hela stocken: jämngrov, ändtjock. Den sneda ändan av en stock: skate, topp, tuppa, tull, skatände. Uttryck för 'smal i toppändan': skatsmal, skatgrann, skatsnäv.

Huggning av vindfälle till ved eller timmer: att raska. Vindfälle: skrapel, låga, val, valfall, valfallet, vildfänge, vål, vårfälla, brask.

8. T r a n s p o r t a v t i m m e r o c h v e d. Utom flottning (nedan § 9) och transport med båt. Benämningar på arbetet med virkestransport: skogskörning, skogsköra, timmerkörning. Timmerdrivning, utdrivning (=både huggning och körning?).

Vägar för timmertransport: timmerväg, huvudväg, basväg, biväg, spårväg, släpväg, slo, slod, gat. Att göra i ordning en väg: väga, bröta, tickla, gå upp, trampa upp en väg. Adj. som beteckna att vägen på något sätt är dålig: halkig, isspänd, slingrig, sneskig (=med starkt lutande ställen, snesskor, där risken för att lassen stjälpes kan vara stor). Stöphål på isen, där väg går över vattendrag.

Att transportera timret fram till närmaste väg och lastningsplats (med handkraft, lunnor, släpdrög o.s.v.): släpa timmer, lunna, lunna ihop timmer, broschla, vagla. Upplagsplats för timmer i skogen: timmerbädd, timmervälta, timmerlaga, timmerhög, stia. Underlag under timmerhögen: mank, manke, underliggare, underslag. Var den plats, där timret lades upp, högre belägen än den omgivande marken för att stockarna bekvämt skulle kunna lastas på kördonet: lässbänk. Redskap och kördon för släpning (jfr ovan § 5!): timmersax, spett, vrede (= vrese = spak), lunna, timmerstång, släpa (=spira, längs vilken stockarna släpas), slagda (=stång, längs vilken timmer vältes), stockkrak, vedsläpa, släpdrög, släpkälke. Jfr frågelista om kördon! Lass framfört med hjälp av tvådraga (=ett slags kälke): tvådragalass. Om timmerkälkar se kördon! Att lassa timmer. Köra släpe (=ena ändan av stockarna släpande på marken) och köra upplässt (=båda stockändarna upplagda på kälkar). Glögga, hålhugga (=hugga hål, ögon, i stockarnas ändar, som sedan med länkar förenas, så att stockarna kunna släpas efter varandra), hankkörning. Att transportera timmer på detta sätt: hanka, åka (l. köra) i hank, hankköra. Särskilda hankskaklar vid hankkörning (Konstruktion? långa "bakom slån", tvärså med hål i vilka stakar kunde sättas?). Finns ordet hankföre?

Åtgärder för att ej stockarna skulle rulla på kälken: slå i pikar (när blev detta förbjudet av sågverken?), stanna stockarna (=tälja en del av stockändan flat), fastbindning av stockarna med kedjor och björnbindslen (timmerkedjor och björnar); att björna, björna ihop, trossa lasset. Andra bemärkelser på bindningen: trosslänkar.

Hur många lass på dagen hann man med (beroende på avstånd från gården; från det vattendrag, dit timret forslades)? Avlastning. Kallades timmerupplaget vid älven o.s.v. även: timmervälta? Mätning och stämpling av timret vid avlastningsplatsen.

Ersättning för körningen under olika tider? Bostäder och stall för hästarna, då man arbetade långt från hemmet?

9. Flottningsarbete: flottning, flötning, flöt, flöta. Sjöflottning och strömflottning. Att flotta, flöta, flödda, flyttja.

Benämningar på arbetare, som syssla med flottning: flottningskarl, flottare, flötankarl, flötkarl, flötare, flyttjare, flötandefinne (=finne, som i Sverige arbetar med flottning), stockjunnare, stockträmel.

Flottled: segelled (Dal.), flötå, flötvassel. Särskilt byggda flottleder: timmerrännor. Åtgärder för att förbättra naturliga flottleder: strandsko (=att skydda stränderna genom en uppmurad vall av sten, strandskoning), kinna (=genom ett utbygge, kinning, fästad vid land med kinnstakar, hindra stockar och flottar att törna mot land). Uttryck för att vattenmängden i ett vattendrag är tillräckligt stor för att flottning skall kunna utföras: flottstor.

Att bygga flottar: bulta ihop timmer, dymla ihop flotten. Namn

på flotte: bunke, flott, flöt, flöta, flötta, timmerflott, mos(a), sköt (=liten flotte). Enkellång och dubbellång flotte. Kantstock på timmerflotte: hamn. Beskriv hur flottan sammanfogades! Hörnbindsle (av sammansnoddad vidjor): piska, gaski (finskt lån). Stockhalvor för sammanfogning av flottor: läte, lätte. Styråror (en eller två): styren. Träklossar o.s.v. för fästade av dessa: sidrodd.

Att flotta löst timmer? Benämning på virket, som flottas: flott, flöt, flytte, flötandestock. Det på isen (eller stranden) upplagda virket: timmervälta, timmertrav. Att hala (vältra) timmer från älvsstranden ned i vattnet: löpa, lunna. Namn på branten (banan), utför vilken timret nedsläppes: löp, löpa. Uttryck för flyta i vattnet: flunka, pytta (= flyta med ena ändan upp). Stockar, som läggs runt en lös timmermassa: länsa, läns, bom, timmerlänsa, grimma. Att transportera en "grimma" med virke över lugnvatten: synda. Att haka fast en "grimma" vid en bogserbåt: käxa fast. Att varpa flottan från spelflotte (= flotte med spel) eller flottningseka med spel. Att inringa med länsor: bomma. Lös bom: slängbom.

Stakar för att hålla stockarna från land: flöttestång, rynda (t. isl. hrinda?). Båtshake, flötandekrok. Spetsen på en sådan: hakstingare; hake och ring?

Öppning mellan infrusna timmerstockar i vatten: glöra. Uttryck för att stockar samlas och fastna i forsar: bråta ihop sig, rösa ihop. Timmerbråte, timmerröse, bröt, fäste, räk, räkje. Att gå sönder (om virke i forsar): spillra, flisa sig. Massa av söndersplittrade stockar nedanför en fors: mora.

Bom för att reglera mängden av virke, som får passera genom flottleden: släppandebom. Att släppa fram virket. Sorteringsbom, skiljebom, slå.

Att föra upp virke på land: landa stockarna. Uppläggning i bäddar, vältor. Lät man timret ligga kvar i vattnet tills man drog upp det för sågning?

Att rensa ett vattendrag på eftersommaren från de sista kvarvarande stockarna: att rumpa. Namn på denna rest: rumpan ('rumpan går').

Beskriv de olika sidorna av arbetet, bostads- och matförhållanden under flottningen (flottarstuga)! Klädedräkt? Avlöningsförhållanden?

Om vidarebehandlingen av virket se särskild frågelista, där sågning behandlas; byggnadstimmers bearbetning behandlas i Nordiska Museets frågelistor om Husbygge. Jfr även frågelistan nr 22!

10. D i v e r s e. Hur hade man i äldre tid ordnat med tillsyn av skogen? Särskilda skogvaktare. Turade bymännen om att se efter skogen. Olaga skogsavverkning: tjuvhuggning. Olaga nävertäkt. Näverbunt, näverbinge. Straff för sådana förseelser. Minns man ännu något om förbud mot huggning av ek?

Anordningar för att man skulle kunna hålla reda på den ordning i vilken grannarna hade skyldigheten att se efter skogen: skogekors (Rz 594 a, Vgl.).

Landsarkivets frågelista N 60. L. Levanter, mars 1932.

Olika slags gagnvirke ur skogarna utom timmer och ved: staver-tall (varur klovstaver utklyvas), spiror, mastträ; virke till takspån, laggkärl, korgflätning m.m., jfr särskilda frågelistor.

Barkning av växande träd (för att få dem att torka, för beredning av tjärved o.s.v.): ringande; att ringa, syra, täxla, täxa, tafsa (t.ex. aspar), sölka, kata. Täxtall, täxt. Ved efter sådana barkade träd: syrved, töre etc., jfr frågelistan nr 18! Barkade man träden i flera omgångar? Barka första gången: harta, knäbocka; barka andra gången: skarva; barka tredje gången: skarva, sava; barka fjärde gången: ryggskära.

Att hugga toppen av träd: avskata, skata(av), topphugga, stärva, stärta. Topphuggen, skatig. Känner man till att man förr brukat hugga av toppen (skatstrunten) på en gran, så snart den blivit fälld, för att granen skulle "mista sin kraft" och icke spraka så mycket i spilseln: att snepa granen.

Att gå vilse i skogen: djupa sig. Orsaken till man gick vilse (att man trampat på ett villstrå, Uppl.)?

- 1. Giv ex. på från riksspråket avvikande sammansättningar med peng. Ex. penningsslag 'syrensl', penningsslag 'albsert med pengar'?
- 2. Finnas andra, rent dialektala (alltså ej till riksspråket hörande) beteckningar för 'pengar'? Ex. jag har inte löst hos sig 'jag har inga pengar på mig'.
- 3. Finnas några rent dialektala talord rörande pengar? Ex. Den som är slagen till sönd, blir aldrig en riksdalar? Han har fått av bokills pengar (om penninggöring person).
- 4. Finnas några minnen av i äldre tid brukliga lekar med pengar? Ex.: knacka penning, slå på kross, bitta pengar, knacka pengar, sitta fyrkan, slå kronvanning, basa slantar, slåsa slant, slänga slant, slänga med slantar, kasta slant, hucca, nilla, spuffa, kasta klockspel, spela på kokhorn. Beskriv i detalj de av dessa spel, som äro kända i bygden!
- 5. Finnas i bygden några folktröföreställningar rörande pengar? Ex.: För att aldrig bli utan pengar skall man koka ett valkygg härt, lägga det tillbaka i kött i två dygn men vada på dit och taga en sten och stoppa på sig. Det. Man bör aldrig sopa efter salvedgången. För då sopar man bort pengarna. Gott. För att freda kreaturen i lantgården skall man under spetsad lägga 3 st. 16-skillinge pengar med gammalt årtal under bräder i bäcken. Jtl. Pengsugadigan vilte gästen efter någon måndags, som i livetimen gräva ned pengar i jorden. Han går och lyser på gamla rösen, där han grävt ned pengarna. Smål.
- 6. Beteckningar för 'belopp': spunk (han fick spunken, det kostar spunken) 'det kostar hela beloppet'. pengsokruka (jag delar ut hela min pensokruka) 'hela det belopp, jag har tillgängligt' 'lyter